

בענין אין נוטלין סכך מן הסוכה

אליעזר דיינה, ediena@torontotorah.com

בית הבחירה (מאירי) מסכת ביצה דף ל עמוד ב

אמר המאירי המשנה השניה והכונה בה לבאר החלק השני והוא שיש דברים שאסור להשתמש בהן אף לצורך אוכל נפש מחמת איזה איסור ואמר על זה שאין נוטלין עצים מן הסוכה אלא מן הסמוך ומשנה זו נתבלבלו בפירושה רוב מפרשים ולא העלוה כהגן וצריך שתדע תחלה שלא נגעו במשנה זו כלל מתורת מוקצה שלא בסוכה מצוה אנו עוסקים אלא בסוכה דעלמא העשויה לעמוד בתוכה בתוך פרדיסו שבבית וביום טוב של פסח ושל עצרת היא שנויה ואמר שאין נוטלין עצים מן הסכך שאע"פ שאין כאן מוקצה למצותו שהרי אין הדברים אמורים בסוכה החג מ"מ אסור משום סתירת אהל אבל נוטלין מן הסמוך לה ופי' בגמ' כגון שהיו חבלי עצים קטנים אגודות על הסכך ומאחר שלא הותר אגדן אינן בטלות אגב סכך וכגון שהניחן ליבש או להצניע אבל אם נתכוין לעבות בהן את הסכך אע"פ שלא התיר את אגדן בטלות הן לגבי סכך ואם התיר את אגדן אף מן הסתם בטלות הן לגבי סכך שהרי נעשה תוספת כעקר וכן הלכה ומן הסמוך לדפנות כגון שאחר שנשלם הדופן זקף בסמוך לה קנים שלא באריגה אין צריך לומר שמותר ולמדת לפי דרכנו שלא נגעו במשנה זו מתורת מוקצה לא מתורת מוקצה למצותו שהרי משנה זו לא בסוכה חג היא שנויה ולא במוקצה מחמה הסח הדעת שהרי אינה מעצים שבאוצר ושבמוקצה והרי הם לפניו בחצר ואין כאן איסור אלא מחמת סתירת אהל ביום טוב ומעתה אתה מבין שלא נחלק ר' שמעון במשנה זו כלל וכבר ראיתי מי שטעה בזה בפירוש משנתנו ובלבל דבריו בכך ומכל הבלבולין אתה נשמר בכך ר"ל שתדע שמאחר שיש בה איסור מחמת עצמו אין ראוי לבא באיסורה מחמת מוקצה כמו שאינך צריך לאסור בשר החזיר מתורת מוקצה שהרי איסורו בגופו ומ"מ אם נפלה סוכה זה ביו"ט ונמצא שאין כאן עכשו סתירת אהל אנו עכשו צריכין לאסור את עציה מתורת מוקצה שהרי בין השמשות נאסרה מחמת סתירת אהל והקצן מדעתו מחמת איסור ואם היתה סוכה זו בין השמשות חזקה כתקנה אף ר' שמעון מודה באיסורה שאין אדם יושב ומצפה אימתי תפול סוכתו אבל כשהיא רעועה ונפלה מותרת לדעת ר' שמעון ואסורה לדעת ר' יהודה שהלכה כמותו ביום טוב וכן בחולו של מועד אתה אסרה בחג מחמת מוקצה למצוה:

זהו ביאור המשנה ודברים שנכנסו תחתיה בגמרא אלו הן:

כבר ידעת ששטת התלמוד מלמדת תמיד שר' שמעון אין לו איסור מוקצה ושאונו פוסקין כמותו בשבת מעתה צריך שתדע שלא בכל מוקצה אנו פוסקים כר' שמעון אף בשבת ושלא בכלם גם כן סובר ר' שמעון שאין מוקצה אסור אלא כל מוקצה מחמת איסור שאדם יושב מצפה מערב שבת מתי יסתלק איסורו הוא מתיר כגון מותר השמן שבנר ושבקערה של חרס שהדליקו בה ערב שבת הואיל ומתחלת שבת היה דעתו ליכבות באיזו שעה שבה ולהשתמש במותרן אבל מודה הוא בכוס ועששית שכבו שהם גדולים ולא היה דעתו שייכבו וכן מודה בסוכה שאינה רעועה שנפלה בשבת או ביו"ט ואף לדעת האומר חלוק היה ר' שמעון אף בבהמה בריאה שמתה ואמר עליה שמחתינן אותה לפני הכלבים טעם הדבר מפני שאין בה מוקצה מחמת איסור לגמרי שהרי אם יום טוב הוא רשאי לשחטה ואם בשבת הוא רשאי הוא לשחטה לחולה ואין כאן אלא מוקצה מחמת היסח הדעת ובוזה אפילו במה שאין אדם יושב ומצפה מתיר ר' שמעון אבל מוקצה מחמת איסור לגמרי כל שאין דעתו שיסתלק איסורו בשבת מודה הוא באיסורו ושמה תאמר והרי משנת אין מבקעין עצים מן הקורה שנשברה ביום טוב אמרו עליה דלא כר' שמעון ואם כדבריך הרי אין אדם יושב ומצפה אימתי תשבר קורתו תדע שלא נאמרה בקורה של בנין ואין בה מוקצה מחמת איסור סתירת אהל ואם היא בבנין אתה מפרשה ברעועה וכן מה שאמרו שאין מסיקין בשברי כלים שהיא שנויה שלא לדעת ר' שמעון והרי אין אדם יושב ומצפה מתי ישברו כליו פירושו בכלי ששבירתו קרובה וכן כל שיראה לך משמועות שבתלמוד כחולקות עם זה שכללנו אתה מפרשן באי זה צד עד שתאה תירוצן עולה למה שכתבנו וזה כלל נכון כמו שהכרענו בפירושונו אבל בסוכה רעועה חולק ר' שמעון להיתר והלכה כר' יהודה ביו"ט כמו שביארנו במשנה ואף בשבת אין הלכה כר' שמעון במוקצה זה אלא כל מוקצה מחמת איסור אע"פ שאדם יושב ומצפה אימתי יסתלק איסורו אסור אף לאחר שנסתלק ולא אמרו הלכה כר' שמעון בשבת אלא במוקצה מחמת הסח הדעת ומחמת מיאוס כמו שיתבאר במסכת שבת:

מתוך מה שפסקנו יש לך לידע שאין חלוק בין סוכה רעועה לשאינה רעועה אלא בין שהיתה רעועה בין השמשות בין שלא היתה רעועה אם נפלה ביום טוב אסורה מחמת מוקצה מעתה צריך שתתחדש לך ידיעה בענין זה שיש צד שתצטרך להבדיל בין רעועה לבריאה והוא אם התנה מאתמל שאם תפול שיהנה מעציה ביום טוב שאם רעועה היא תנאו מועיל ואם בריאה היא אין תנאו מועיל ולא תדמה ממנו לשאר מוקצים שמחמת איסור אלא כל מוקצה מחמת איסור אע"פ שמתחלת שבת אדם יושב ומצפה מתי יסתלק איסורו אין תנאי מועיל בו כגון מותר השמן שבנר ומטה שהיו עליה מעות וניטלו הימנה ואפילו היה איסור מוקצה שבו מדברי סופרים וכן לר' שמעון שמודה בקערה ועששית אין תנאי מועיל בו ואע"פ שלדעתו אין כבויה איסור תורה אלא איסור סופרים הואיל ואינו צריך לגוף הכבוי אא"כ מכבה לפחמין או להבהב את הפתילה אין תנאי מועיל בהם כלום ולא אמרו שיהא התנאי מועיל אלא בסוכה ויראה לי הטעם בזה שמאחר שהיתה רעועה בין השמשות וסוכה זו אינה צריכה לו למצוה אינו רוצה בקיומה וכל עצמו נותן הוא דעתו עליה לסתרה בידיים אלא [שיו"ט] מעכבו ואין צריך לומר שדעתו עליה אם תפול שכל עצמה אינה עומדת אלא להיסק ומתוך כך תנאו מועיל בה:

וי"מ בזה טעם אחר והוא שסתירת אהל בסוכה רעועה אין בה איסור לדעתם אלא מדברי סופרים וכל שהתנה בה כשנסתלק האיסור נסתלק המוקצה שבו אלא שמקשים עליהם שאם כן מהו צריך תנאי והרי כל דבר שאין בו איסור אלא מדברי סופרים והיה אותו דבר מוקצה מחמת אותו איסור נסתלק האיסור מותר אף למי שסובר איסור מוקצה ואין צריך תנאי וכמו שאמרו למטה בית שהוא מלא פירות ר"ל שאדם מקצה אותם מדעתו אחר שאינו יכול ליכנס לשם אם נפחת נוטל ממקום הפחת ופירושה בבית בנוי בשורות של לבנים שאין בעקר סתירתו אלא איסור סופרים וכשנפחת ופקע איסורו פקע מוקצה שבו בלא תנאי וכן מה שאמרו טבל מוכן הוא אצל שבת שאם עבר ותקנו מתוקן ורשאי לאכלו הואיל ואיסור הפרשתו לא היתה אלא מדברי סופרים ומ"מ הם מתרצים שלא נאמר כן אלא באוכלין אבל באיסור אחר אע"פ שאין האיסור אלא מדברי סופרים איסור מוקצה נשאר בו כגון מטה שהיו עליה מעות מערב שבת שאע"פ שניטלו ממנה בשבת אסור לטלטלה אא"כ בתנאי כך הסכימו גדולי הראשונים שבקאטאלוניא וגדולי הדורות שלפנינו מסכימים עמהם ואין נראה לי לומר שסתירת סוכה רעועה מדברי סופרים לבד שהרי מ"מ סתירה גמורה היא ולא אמרו בבית שנפחת שסתירת אודרא דליבני מדברי סופרים אלא בשורות של לבנים שאין מחברות בטיט

כלל וכל שאין בנין אין סתירה ועוד שאף מטה שיש בה מעות יראה שאין תנאי מועיל בה וגדולי המפרשים כתבו שלא נאמר להועיל תנאי לגוף הסוכה כלל אלא לסמוך לה וא"ת והרי סמוך לה מותר לגמרי כמו שביארנו באמת כך הוא אלא שלא אמרו מותר אלא בשלא נתכון לעבותה הא כל שנתכון לעבותה אסור ובנתכון לעבותה אנו אומרים שתנאי מועיל בה אבל לא לגוף הסוכה אלא בעבוי הבא אחר הסוכך וקצת ראייה לדבריהם ממה שאמרו בתלמוד המערב אין נוטלין עצים מן הסוכה אלא מן הסמוך לה הדה דתימא בשלא נתכון לעבותה אבל נתכון לעבותה אסור בשלא התנה אבל התנה מותר ויש מתנה לסתור אהלים בטפול לה כלומר שהרי נסתככה בכדי צרכה ואח"כ הוא מעבה אותה והרבה מתמיהין מה בין עבוי לסכך ומפרשין את הירושלמי אף בגוף הסכך ונראה לי לדעת גדולי המפרשים שבשעת העבוי הוא מתנה ואומר אם לא תצטרך לי תהא לעבוי ואם תצטרך לו יהו כעצים המוכנים להיסק ובדרך זה תנאי מועיל בו אלא שעקר הדברים לדעתי כמו שכתבתי תחלה:

פני יהושע מסכת ביצה דף ל עמוד ב

בגמרא אין מביאין עצים מן הסוכה אלא מן הסמוך לה. ומקשה בגמרא מאי שנא מן הסוכה דלא דקא סתר אהלא מן הסמוך לה נמי קסתר אהלא, נראה לי דלא מצי לאקשווי בפשיטות הא קסתר אהלא משום דלכאורה אין כאן איסור סתירה מדאורייתא דהא כל סותר מקלקל הוא ולא מחייב אלא בסותר על מנת לבנות כדאיתא בפרק במה מדליקין (דף ל' ע"ב) והכא סותר על מנת שלא לבנות הוא אלא דאפ"ה איסורא דרבנן מיהא איכא ופשיטא לתלמודא דאפ"ה אין להתיר משום שמחת יו"ט, והכי נמי מוכח לקמן בדף הסמוך דאפילו לרבי מאיר דאמר פוחת לכתחלה ונוטל מקשה בגמרא והא קסתר אהלא ומוקמינן לה באוירא דליבני דוקא דלא שייך בכה"ג שום סתירה דאורייתא והו"ל תרתי דרבנן דהא הוי נמי סותר על מנת שלא לבנות ואפ"ה פליגי ר"מ ורבנן, משא"כ הכא דהוי אהל גמור ושייך איסורא דאורייתא היכא דהוא על מנת לבנות אפילו רבי מאיר מודה. אלא דאכתי קשה לי דה"נ הוי תרתי מדרבנן למאן דפוטר במלאכה שאינה צריכה לגופה ואם כן דמי לגמרי לחופר גומא ואין צריך אלא לעפרה דאמרין לעיל (דף ח' ע"א) דמשום שמחת יו"ט מותר לכתחלה כמ"ש התוס' שם בד"ה ואינו צריך וע"ש ובחזושינו, וא"כ ה"נ דכוותיה, וא"כ איכא למימר דאפילו רבנן דאסרי לכתחלה גבי בית מלא פירות משום דהתם צריך מיהא לגופיה לסתירה זו כדי ליטול הפירות, משא"כ הכא אין צריך אלא לעצים והו"ל לגמרי כההיא דעפר תיחוח לכיסוי דפשיטא לן לעיל דשרי, ואולי יש לחלק והיינו דהוצרך הש"ס להקשות מכה מאי שנא מן הסוכה דלא דקסתר אהלא וא"כ על כרחך מתקומי כרבי יהודה דמחייב במלאכה שאינה צריכה לגופה ואי משום מקלקל הו"ל חזא מדרבנן ואסור אפילו גבי שמחת יו"ט וא"כ מן הסמוך לה נמי. אלא דלפי"ז אכתי קשה הא דמקשה הש"ס בסמוך בברייתא אהא דר"י מתיר והא קא סתר אהלא ומאי קושיא דלמא לר"ש מותר לכתחילה משום שמחת יו"ט דהו"ל תרי מדרבנן, מיהו שם בתוספתא פרק במה מדליקין משמע מלשון התוספתא דלא ברירא מלתא דבעינן סותר על מנת לבנות בשבת אליבא דר"ש דפוטר במלאכה שאינה צריכה לגופה ולא אשכחן במשכן שהיה סותרין על מנת לבנות במקומו ואם כן אפשר דלר"ש מחייב בסותר אפילו במקלקל כמו בחובל ומבעיר לפרש"י בשבת (דף ק') [ק"ו ע"א ד"ה ברייתא] וא"כ לכו"ע לא הוי אלא חזא מדרבנן ואתי שפיר טפי דלא דמי לבית מלא פירות דלקמן ושם אבאר יותר בעזה"י:

שם אמר רב יהודה אמר שמואל מאי סמוך סמוך לדפנות. ורבי מנשה מוקי לה באסורייתא, ולכאורה לפי"ז שנה התנא משנה שאינה צריכה דפשיטא דסותר אסור ביו"ט ובסמוך לדפנות אי באסורייתא דלא שייך סותר פשיטא דשרי, ולמאי דפרישית בסמוך אתי שפיר דקמשמע לן דאע"ג דבסוכה גופא ליכא סתירת אהל אלא מדרבנן מהני טעמי דפרישית אפילו הכי לא שרינן משום שמחת יום טוב לכתחלה וכדפרישית: ועוד י"ל דעיקר רבותא דמתניתין דאפילו בסוכה נופלת העצים אסורים משום מוקצה אי בסוכה בריאה ולאשמעינן דאפילו ר"ש מודה היכא שאין עומד ומצפה או בסוכה רעועה ואליבא דרבי יהודה למאן דפסיק כוותיה אפילו ביו"ט והיינו דלא מוכרעא מתני' דהכא כלום לענין מוקצה דדייק הש"ס בריש מכילתין. ולפי"ז קשיא לי להיפך למאי דפרישית בסמוך דאפשר דלא שייך בכה"ג סתירת אהלא אלא מדרבנן אלא דמכה מאי שנא דמקשה א"כ בפשיטות הוה מצי לשנויי דלעולם בתרווייהו לאו משום סתירת אהל איירי אלא דעצי סוכה גופא אסורה משום מוקצה שעומדת לבנין והו"ל כמו הני ליבני דשרגינהו ואקצינהו לבנין דאסירי לקמן וה"נ דכוותיה כיון דבסוכה דעלמא איירי הרי הן לגמרי מוקצה שעשאן בנין ובדיל מינייהו אבל בעצים הסמוכין לה שלא הקצום מדעתו לבנין שריין דלא גרע מיושב ומצפה או שהתנה עליהם שיבואר דינן בסמוך:

מיהו מלשון רש"י בסמוך נראה להדיא דלא שייך בעצי סוכה שום מוקצה אלא מחמת סתירת אהל, וצריך לומר דלא שייך כאן מוקצין לבנין שאין כאן בנין גמור אלא אהל עראי ואפ"ה לענין איסור סתירת אהל הו"ל לגמרי כאהל גמור ולא דמי לכלילת חתנים ושאר אהל עראי דיש מהן מותרין לכתחלה ויש מהן פטור אבל אסור מדרבנן, ולדעתי עדיין צ"ע:

חתם סופר מסכת ביצה דף ל עמוד ב

אין נוטלין עצים מן הסוכה כגון בפסח או בעצרת ויושב בסוכה בגנה או בפרדס עכ"ל רש"י ודברי' נראים מיותרים ואטו בשופטני עסקינן שייסיק תנורו ויסתיר סוכתו העשוי להתענג בגן ופרדס ויותר היה ראוי לפרש בסוכת החג שעומדת עדיין בפסח ועצרת והיא סוכה ישנה ושלא לצורך ועכ"פ היה לו לרש"י לשתוק מזה האורך עכנלע"ד לפי מה שהקשה פ"י הא הוה סותר שלא ע"מ לבנות והוה מקלקל ומשום שמחת יו"ט תשתרי ע"ש וי"ל דלפעמים בסוכה העשוי להתענג בצל הסתירה הוא צורך בנין בעצמו כגון שסכך שלה עבה ביותר והדפנות עבין ביותר ואין האויר נכנס לה והוא מצטער מחמת חום וטוב לו לטול ממנו וה"ל כסותר בדופן לעשות חלון או פתח דהוה בונה בלי ספק ולקמן בסוכת החג בחג נמי י"ל כי האי גווני דהוא מעובה ביותר מהשיעור המבואר בש"ע ס' תרל"א סע"ב ומג"א סק"ג והוה הסתירה גופ' בנין ובזה י"ל דבאומר אינו בודל בין השמשות דלא תהוי סוכת מצוה שוב ממילא אין כאן איסור סתירה דהוה מקלקל כיון שאינה למצוה אין כאן תיקון במה שנוטל מהסכך ומיושב קו' מהרמ"ל לשיטת תוס' עיי' וק"ל כי הקצרת:

א"נ י"ל קו' מהרמ"ל על הרי"ף דמירי ברעועה כל כך שאינינו בנין כלל אי לאו דמצות ישיבת סוכה אחשבי' וכעין דאיתא בסוכה ז' ע"א אמר רבא וכן לענין שבת ע"ש הסוגי' וה"נ דכוותי' והשתא אי אינו בודל ממנו בין השמשות לא אתקצי למצות סוכה ממילא לית ביה סתירה ועי' מלחמות ה' דברעועה לית ביה איסור סתירה מן התורה וי"ל בסוכת החג בחג ה"ל איסור סתירה מן התורה עיי' וק"ל:

רמב"ם הלכות יום טוב פרק ב הלכה יד

נוטלין עצים הסמוכים לדפני הסוכה ומסיקין בהן, אבל אין מביאים עצים מן השדה אפילו היו מכונסין שם מבערב, אבל מגבב הוא בשדה מלפניו ומדליק שם, ומביאין מן המכונסין שברשות היחיד ואפילו היתה מוקפת שלא לשם דירה ובלבד שיהיה לה פותחת ותהיה בתוך תחום שבת, ואם חסר אחד מכל אלו הרי הן מוקצה. +/השגת הראב"ד/ ובלבד שתהיה לה פותחת ותהיה בתוך התחום. א"א ואיכא למימר נמי דסמוך לעיר נמי בלא פותחת מוכן הוא אבל לסוף התחום שהוא רחוק בעי ר' יוסי /ביצה/ (לא) פותחת. +

כסף משנה הלכות יום טוב פרק ב

נוטלים עצים הסמוכים לדפני הסוכה וכו'. אמאי דמקשה בגמ' (ביצה ל'): דסתר אהלא ושני שמואל מאי סמוך סמוך לדפנות אמר רב מנשיא אפילו תימא בשאין סמוך לדפנות כי תניא ההיא באיסורייתא וכתבו הר"ף משום דמשמע ליה דפליגי ופסק כשמואל:
ודע דגרסינן בגמ' תני ר' חייא בר יוסף אין נוטלים עצים מן הסוכה אלא מן הסמוך לה ור"ש מתיר דלית ליה מוקצה מי דמי התם אדם יושב ומצפה מתי תכבה נרו הכא אדם יושב ומצפה מתי תפול סוכתו אמר ר"נ בר יצחק הכא בסוכה רעועה עסקינן דמאתמול דעתיה עלויה. והר"ף ורבינו השמיטו כל האי שקלא וטריא משום דאליבא דר"ש היא והם פסקו ביו"ט כר"י דאית ליה מוקצה. ומ"מ יש לתמוה למה השמיט רבינו הא דתני' ואם התנה עליה הכל לפי תנאו כיון דאפילו לר"י נמי איתא וכמו שכתבו הר"ן והטור ומשמע דע"כ הכי הוא דלר"י איצטריך דאי לר"ש מאי איריא התנה כי לא התנה נמי שרי. ואפשר לומר שרבינו מפרש דלר"ש איצטריך התנה להיכא שהיתה בריאה מעיו"ט דבלא התנה לא שרי אלא כשהיתה רעועה מבע"י דוקא אבל לר"י אפילו התנה נמי לא דסבר רבינו דבמוקצה לא מהני תנאה: